

KONTROLA W FIRMIE

PODATKOWA, ZUS, SANEPID, INSPEKCJA HANDLOWA

1. Zasady prowadzenia kontroli według Prawa przedsiębiorców	str. 1	5. Sposób wszczęcia kontroli podatkowej	str. 3
2. Postępowanie kontrolne Inspekcji Handlowej	str. 2	6. Skutki niewniesienia zastrzeżeń do protokołu kontroli	str. 3
3. Uprawnienia kontrolne Państwowej Inspekcji Sanitarnej	str. 2	7. Rozwiązanie spółki cywilnej w trakcie kontroli podatkowej	str. 3
4. Korekta rozliczeń przed zapowiedzianą kontrolą podatkową	str. 3	8. Kontrola z ZUS	str. 4

1. Zasady prowadzenia kontroli według Prawa przedsiębiorców

Kontrola działalności gospodarczej przedsiębiorców zasadniczo jest przeprowadzana na zasadach określonych w ustawie Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2023 r. poz. 221 ze zm.), natomiast w zakresie nieuregulowanym w tej ustawie stosuje się w odniesieniu do kontroli przepisy ustaw szczególnych. Organy kontroli mają obowiązek stosowania przepisów rozdziału 5 Prawa przedsiębiorców, z których wynikają określone standardy kontrolowania, a w dalszej kolejności również przepisów ustaw szczególnych.

Zasady wszczęcia kontroli

Organ kontrolny przed przystąpieniem do wykonywania swoich czynności jest zobowiązany zawiadomić o tym przedsiębiorcę. Zawiadomienie musi zawierać:

- oznaczenie organu, który będzie przeprowadzał kontrolę,
- datę i miejsce wystawienia dokumentu,
- oznaczenie przedsiębiorcy, u którego kontrola będzie przeprowadzana,
- wskazanie zakresu przedmiotowego kontroli,
- imię, nazwisko oraz podpis osoby upoważnionej do zawiadomienia z podaniem zajmowanego stanowiska lub funkcji.

Kontrola jest wszczynana nie wcześniej niż po upływie 7 dni i nie później niż przed upływem 30 dni od dnia doręczenia zawiadomienia. Jeżeli kontrola nie zostanie rozpoczęta w terminie 30 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, wówczas wszczęcie kontroli wymaga ponownego zawiadomienia. Jednak czynności kontrolne związane z pobieraniem próbek i dokonywaniem oględzin, w tym pojazdów, lub dokonywaniem pomiarów mogą być wykonywane przed upływem terminu 7 dni. W takiej sytuacji zawiadomienie o zamiarze wszczęcia kontroli może być doręczone przedsiębiorcy albo osobie przez niego upoważnionej, a w razie nieobecności przedsiębiorcy lub oso-

by przez niego upoważnionej zawiadomienie może być doręczone zarządzającemu w imieniu przedsiębiorcy zakładem lub inną wyodrębnioną częścią przedsiębiorstwa lub kierownikowi wyodrębnionej komórki organizacyjnej przedsiębiorstwa. Poza tym na wniosek przedsiębiorcy kontrola może być wszczęta przed upływem 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia.

Brak zawiadomienia o kontroli

Od obowiązku zawiadomienia przedsiębiorcy o kontroli istnieje szereg wyjątków. Organ nie musi dokonywać zawiadomienia m.in. w przypadku, gdy:

- kontrola ma zostać przeprowadzona na podstawie ratyfikowanej umowy międzynarodowej albo bezpośrednio stosowanych przepisów prawa Unii Europejskiej,
- przeprowadzenie kontroli jest niezbędne dla przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego bądź zabezpieczenia dowodów jego popełnienia,
- przeprowadzenie kontroli jest uzasadnione bezpośrednim zagrożeniem życia, zdrowia lub środowiska,
- kontrola jest prowadzona w toku postępowania prowadzonego na podstawie przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, dotyczącego m.in. praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów,
- kontrola jest przeprowadzana na podstawie przepisów ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie poziomów pól elektromagnetycznych emitowanych z instalacji radiokomunikacyjnej, radionawigacyjnej lub radiolokacyjnej,
- przedsiębiorca nie ma adresu zamieszkania lub adresu siedziby lub doręczenie pism na podane adresy było bezskuteczne lub utrudnione,
- kontrola dotyczy przypadków

określonych w art. 282c Ordynacji podatkowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 2383 ze zm.),

- kontrola jest przeprowadzana wyłącznie w celu sprawdzenia wykonania wezwania, o którym mowa w art. 21a ust. 1, zobowiązania, o którym mowa w art. 21a ust. 2, lub weryfikacji powiadomienia, o którym mowa w art. 21a ust. 5 lub ust. 6 Prawa przedsiębiorców.

Pełny katalog sytuacji, kiedy inspektorzy bez zapowiedzi mogą przystąpić do kontroli w firmie, jest zawarty w art. 48 ust. 11 Prawa przedsiębiorców.

Obecność przedsiębiorcy

Zasadniczo czynności kontrolne wykonuje się w obecności przedsiębiorcy lub osoby przez niego upoważnionej. Prawo przedsiębiorców przewiduje sytuacje, gdy kontrola może odbyć się bez obecności kontrolowanego, np. gdy przeprowadzenie kontroli jest uzasadnione bezpośrednim zagrożeniem życia, zdrowia lub środowiska. Jednocześnie jednym z obowiązków przedsiębiorcy jest pisemne wskazanie osoby upoważnionej do reprezentowania go w trakcie kontroli, w szczególności w czasie jego nieobecności (art. 50 ust. 3 Prawa przedsiębiorców). Przy czym pisemne wskazanie takiej osoby nie jest bezwzględnie wymagane, gdyż umocowanie dla takiej osoby może wynikać również z upoważnienia udzielonego ustnie do protokołu kontroli, a nawet z czynności faktycznej (tj. polecenie pracownikowi asystowania przy czynnościach kontrolnych). Osobą upoważnioną może być też osoba legitymująca się ważnym pełnomocnictwem (ogólnym, rodzajowym, szczególnym – do udziału w kontroli). W przypadku nieobecności przedsiębiorcy lub osoby przez niego upoważnionej albo niewykonania przez przedsiębiorcę obowiązku wskazania takiej osoby, czynności kontrolne mogą być wykonywane w obecności:

- innego pracownika przedsię-

biorcy lub osoby zatrudnionej u przedsiębiorcy w ramach innego stosunku prawnego, którzy mogą być uznani za osobę, o której mowa w art. 97 Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.), lub – przywołanego świadka, którym powinien być funkcjonariusz publiczny, niebędący jednak pracownikiem organu przeprowadzającego kontrolę.

W orzecznictwie przyjmuje się, iż choroba i zwolnienie lekarskie upoważnionej osoby nie zwalniają przedsiębiorcy z obowiązku poddania się kontroli. Ma on obowiązek takiego zorganizowania pracy firmy, aby kontrola mogła się odbyć w określonym terminie bądź też wykazać, że stan zdrowia osoby upoważnionej rzeczywiście uniemożliwia nie tylko jej obecność w siedzibie przedsiębiorstwa w dniu kontroli, ale także zawiadomienie o tym fakcie organu (por. m.in. wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 18 maja 2017 r., sygn. akt II SA/Go 160/17).

Czynności kontrolne powinny być prowadzone w godzinach pracy lub w czasie faktycznego wykonywania działalności gospodarczej przez kontrolowanego. Kontrolerom należy zapewnić warunki i środki niezbędne do sprawnego przeprowadzenia kontroli, w szczególności:

- swobodny wstęp i poruszanie się po terenie podmiotu kontrolowanego,
- w miarę możliwości samodzielne zamykanie pomieszczenia, jeżeli jest to niezbędne do przeprowadzenia kontroli.

Inspektorzy swoje czynności powinni wykonywać w sposób sprawny i możliwie niezakłócający funkcjonowania przedsiębiorcy. W przypadku gdy przedsiębiorca wskaże na piśmie, że wykonywane czynności zakłócają w sposób istotny jego działalność gospodarczą, wówczas konieczność podjęcia takich czynności musi zostać uzasadniona w protokole kontroli.

Za zgodą przedsiębiorcy kontrola lub poszczególne czynności kontrolne mogą być przeprowadzane również w siedzibie organu kontroli, jeżeli może to usprawnić prowadzenie kontroli. Dopuszczalne jest przeprowadzenie ich w sposób zdalny za pośrednictwem operatora pocztowego w rozumieniu Prawa pocztowego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1640) lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2020 r. poz. 344), jeżeli może to usprawnić prowadzenie kontroli lub przemawia za tym charakter prowadzonej przez przedsiębiorcę działalności gospodarczej.

Czas trwania kontroli

Jeśli chodzi o kwestię czasu trwania kontroli, to zasadniczo czas trwania wszystkich kontroli organu kontroli u przedsiębiorcy w jednym roku kalendarzowym jest ograniczony. W przypadku mikroprzedsiębiorców limit wynosi 12 dni, u małych przedsiębiorców – 18 dni, u średnich przedsiębiorców – 24 dni, a u pozostałych – 48 dni. Jednak ustawodawca przewidział katalog sytuacji, gdy limity te nie znajdują zastosowania. Przykładowo ograniczenie czasu kontroli nie dotyczy przypadku, gdy jej przeprowadzenie jest niezbędne dla przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego lub zabezpieczenia dowodów jego popełnienia.

Prawo przedsiębiorców przewiduje możliwość przedłużenia czasu trwania kontroli. Jest ono możliwe jedynie z przyczyn niezależnych od organu kontroli i wymaga uzasadnienia na piśmie. W takiej sytuacji czas trwania kontroli nie może spowodować przekroczenia odpowiednich dwukrotności podstawowych limitów czasu kontroli.

2. Postępowanie kontrolne Inspekcji Handlowej

Inspekcja Handlowa jest wyspecjalizowanym organem kontroli powołanym do ochrony interesów i praw konsumentów oraz interesów gospodarczych państwa. Zasadniczo jej kontrola również odbywa się na podstawie przepisów Prawa przedsiębiorców, natomiast szczegółowe regulacje w zakresie czynności kontrolnych określa ustawa o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1706 ze zm.).

Przed kontrolą

Kontrolę wszczyna i prowadzi inspektor po okazaniu legitymacji służbowej oraz doręczeniu upoważnienia do przeprowadzenia kontroli wydanego przez wojewódzkiego inspektora. Jeżeli pobranie próbek produktu do badań lub wykonanie innych czynności kontrolnych wymaga wiedzy lub umiejętności specjalnych, wojewódzki inspektor może upoważnić do udziału w kontroli osobę niebędącą inspektorem posiadającą taką wiedzę lub umiejętności.

Kontrolę przeprowadza się w obecności kontrolowanego lub osoby przez niego upoważnionej w siedzibie kontrolowanego lub w miejscu wykonywania działalności oraz w godzinach pracy lub w czasie faktycznego wykonywania działalności przez kontrolowanego. Kontrola lub poszczególne czynności kontrolne, za zgodą kontrolowanego, mogą być przeprowadzane również w siedzibie organu Inspekcji, jeżeli może to usprawnić prowadzenie kontroli. W przypadku nieobecności osób, czynności kontrolne mogą być wykonywane w obecności inne-

go pracownika kontrolowanego, który może być uznany za osobę, o której mowa w art. 97 ustawy Kodeks cywilny, lub w obecności przywołanego świadka, którym powinien być funkcjonariusz publiczny, niebędący jednak pracownikiem organu przeprowadzającego kontrolę. Przeprowadzający kontrolę mają obowiązek przeprowadzać je w sposób sprawny i możliwie niezakłócający funkcjonowania kontrolowanego.

Nie należy utrudniać prowadzenia kontroli. Jak bowiem wynika z art. 39 ust. 1 ustawy o Inspekcji Handlowej, kto uniemożliwia albo utrudnia inspektorowi przeprowadzenie czynności kontrolnych, podlega karze aresztu do 30 dni albo grzywny w wysokości do 5.000 zł. Wojewódzki inspektor może wystąpić z wnioskiem do właściwego miejscowo komendanta Policji o pomoc, jeżeli jest to niezbędne do przeprowadzenia czynności kontrolnych. Udać się do kontroli to całkowite uniemożliwienie wykonania czynności kontrolnych, a utrudnianie to zakłócenie przebiegu czynności kontrolnych, przeszkadzanie uniemożliwiające w całości lub w części osiągnięcie celu kontroli.

Uprawnienia kontrolerów

W toku kontroli inspektor w szczególności może:

- badać akta, dokumenty, ewidencje i informacje w zakresie objętym kontrolą oraz żądać od kontrolowanego lub jego przedstawiciela sporządzenia niezbędnych kopii oraz urzędowego tłumaczenia na język

polski dokumentów sporządzonych w języku obcym,

- dokonywać oględzin terenów, obiektów, pomieszczeń, środków przewozowych, produktów i innych rzeczy w zakresie objętym kontrolą,
 - badać przebieg określonych czynności,
 - legitymować osoby w celu stwierdzenia ich tożsamości, jeżeli jest to niezbędne dla potrzeb kontroli,
 - żądać od kontrolowanego lub jego przedstawiciela niezwłocznego usunięcia uchybień porządkowych i organizacyjnych,
 - żądać od kontrolowanego oraz jego przedstawiciela udzielenia w wyznaczonym terminie pisemnych i ustnych wyjaśnień w sprawach objętych zakresem kontroli,
 - przesłuchiwać osoby w charakterze strony, świadka lub biegłego, jeżeli jest to niezbędne dla wyczerpującego wyjaśnienia okoliczności sprawy,
 - zasięgać opinii biegłych, jeżeli jest to niezbędne dla potrzeb kontroli,
 - zabezpieczać dowody, produkty, pomieszczenia i środki przewozowe,
 - pobierać nieodpłatnie próbki produktów do badań,
 - sprawdzić rzetelność obsługi poprzez dokonanie zakupu produktu lub usługi,
 - zbierać inne niezbędne materiały w zakresie objętym kontrolą.
- Kontrolowany jest obowiązany umożliwić inspektorowi dokonanie czynności kontrolnych. Przedsiębiorca będący w posiadaniu pro-

duktów lub dokumentów objętych zakresem kontroli przeprowadzanej u innego przedsiębiorcy jest obowiązany, na żądanie inspektora, do ich udostępnienia oraz umożliwienia pobrania próbek produktów do badań. Inspektor jest uprawniony do wstępu oraz poruszania się w obiektach, pomieszczeniach i na terenie jednostki kontrolowanej za okazaniem legitymacji służbowej, bez obowiązku uzyskiwania przepustki przewidzianej

w regulaminie wewnętrznym, oraz nie podlega rewizji osobistej.

Ustalenia kontroli inspektor dokumentuje w protokole kontroli. Protokół podpisuje inspektor oraz kontrolowany lub osoba przez niego upoważniona, w którego obecności przeprowadzono kontrolę. W przypadku przeprowadzenia kontroli w obecności innego pracownika kontrolowanego lub w obecności przywołanego świadka, protokół podpisują także te osoby.

Zadania inspekcji handlowej:

- kontrola legalności i rzetelności działania przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów odrębnych w zakresie produkcji, handlu i usług,
- kontrola produktów w rozumieniu ustawy o ogólnym bezpieczeństwie produktów w zakresie spełniania ogólnych wymagań dotyczących bezpieczeństwa,
- kontrola spełniania przez wyroby przeznaczone dla konsumentów wymagań, kontrola w zakresie stwarzania przez wyroby zagrożenia oraz kontrola w zakresie niezgodności formalnych w rozumieniu ustawy o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku,
- kontrola produktów znajdujących się w obrocie handlowym lub przeznaczonych do wprowadzenia do takiego obrotu,
- kontrola przestrzegania przez dystrybutorów przepisów ustawy o zużytych sprzęcie elektrycznym i elektronicznym,
- kontrola przestrzegania przez sprzedawców detalicznych i sprzedawców hurtowych przepisów ustawy o bateriach i akumulatorach,
- kontrola przestrzegania przez przedsiębiorców prowadzących jednostki handlu detalicznego lub hurtowego przepisów ustawy o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi,
- kontrola przestrzegania przez dystrybutorów przepisów o produktach kosmetycznych,
- kontrola przestrzegania przez przedsiębiorców wykonujących działalność lombardową przepisów ustawy o konsumenckiej pożyczce lombardowej,
- prowadzenie postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązywania sporów konsumenckich,
- organizowanie i prowadzenie stałych sądów polubownych,
- prowadzenie poradnictwa konsumenckiego.

3. Uprawnienia kontrolne Państwowej Inspekcji Sanitarnej

Uprawnienia kontrolne Państwowej Inspekcji Sanitarnej (PIS), zwanej Sanepidem, są bardzo szerokie. Prowadzi ona zarówno bieżący, jak i zapobiegawczy nadzór sanitarny na podstawie przepisów ustawy o PIS (Dz. U. z 2023 r. poz. 338 ze zm.).

Bieżący nadzór sanitarny Sanepidu może polegać na kontroli utrzymania należytego stanu higienicznego nieruchomości, zakładów pracy, instytucji, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, warunków produkcji, transportu, przechowywania i sprzedaży żywności oraz warunków żywienia zbiorowego, warunków zdrowotnych środowiska pracy, a zwłaszcza zapobiegania powstawaniu chorób zawodowych i innych chorób związanych z warunkami pracy. Państwowy inspektor sanitarny jest też uprawniony do kontroli zgodności budowanych obiektów z wymaganiami higienicznymi i zdrowotnymi, określonymi w obowiązujących przepisach.

Kontrola zapowiedziana i zaskoczenia

Sanepid, tak jak inne instytucje kontrolne, ma obowiązek informować o zamiarze przeprowadzenia kontroli. Kontrola może rozpocząć się nie wcześniej niż po upływie 7 dni i nie później niż przed upływem 30 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli. Jeżeli kontrola nie zostanie wszczęta w terminie 30 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, wszczęcie kontroli wyma-

ga ponownego zawiadomienia. Przy czym czynności kontrolne związane z pobieraniem próbek i dokonywaniem oględzin mogą być wykonywane przed upływem terminu 7 dni (taka kontrola nie może jednak dotyczyć dokumentów). Jednocześnie jednak przepisy dopuszczają możliwość prowadzenia tzw. kontroli zaskoczenia. Jest to możliwe przede wszystkim na podstawie art. 48 ust. 11 pkt 4 Prawa przedsiębiorców, który stanowi, że zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli nie dokonuje się, w przypadku gdy przeprowadzenie kontroli jest uzasadnione bezpośrednim zagrożeniem życia, zdrowia lub środowiska. W takim przypadku rozpoczęcie kontroli sanitarnej następuje w momencie, gdy zostanie doręczone upoważnienie do jej przeprowadzenia, a inspektor okaże swoją legitymację służbową. Osoba podejmująca kontrolę po okazaniu legitymacji służbowej i przed podjęciem pierwszej czynności kontrolnej musi poinformować przedsiębiorcę lub osobę, wobec której podjęto czynności kontrolne, o przysługujących im prawach oraz obowiązkach w trakcie kontroli. Zasadniczo Sanepid prowadzi kontrolę zgodnie z ustalonym na dany rok planem kontroli. Może w ramach tego prowadzić kontrolę sanitarną, czyli kompleksową lub tematyczną dotyczącą np. konkretnych producentów lub elementów produkcji. Może też prowadzić kontrolę będącą następstwem donosu. Jest to tzw. kontrola interwencyjna.

Sanepid w przypadku otrzymania informacji o nieprawidłowościach u danego przedsiębiorcy powinien sprawdzić otrzymane wskazanie i przeprowadzić kontrolę.

Należy również zwrócić uwagę, iż o ile Prawo przedsiębiorców zakazuje prowadzenia więcej niż jednej kontroli jednocześnie, to zasada ta nie ma zastosowania do działalności przedsiębiorców objętych nadzorem sanitarnym na podstawie ustawy o PIS i ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia w zakresie dotyczącym bezpieczeństwa żywności.

Uprawnienia inspektorów

Państwowy inspektor sanitarny w związku z wykonywaną kontrolą ma prawo:

- a) wstępu na terenie miast i wsi do:
 - zakładów pracy oraz wszystkich pomieszczeń i urządzeń wchodzących w ich skład,
 - obiektów użyteczności publicznej, obiektów handlowych, ogrodów działkowych i nieruchomości oraz wszystkich pomieszczeń wchodzących w ich skład,
 - środków transportu i obiektów z nimi związanych, w tym również na statki morskie, żeglugi śródlądowej i powietrzne,
 - obiektów będących w trakcie budowy,
- b) żądania pisemnych lub ustnych informacji oraz wzywania i przesłuchiwania osób,
- c) żądania okazania dokumentów i udostępniania wszelkich danych,

d) pobierania próbek do badań laboratoryjnych.

W zawiadomieniu, które otrzymuje kontrolowany przedsiębiorca, określa się zakres przedmiotowy kontroli. Zakres ten jest również określony w upoważnieniu do przeprowadzenia kontroli, które inspektor okaże kontrolowanemu wraz z legitymacją.

Wyniki kontroli

Jeżeli naruszenie wymagań stwierdzonych przez inspektorów w toku kontroli powoduje bezpośrednio zagrożenie życia lub zdrowia ludzi, państwowy inspektor sanitarny nakazuje unieruchomienie zakładu pracy lub jego części (stanowiska pracy, maszyny lub innego urządzenia), zamknięcie obiektu użyteczności publicznej, wyłączenie z eksploatacji środka transportu, wycofanie z obrotu środka spożywczego, materiału i wyrobu przeznaczonego do kontaktu z żywnością, produktu kosmetycznego lub innego wyrobu mogącego mieć wpływ na zdrowie ludzi albo podjęcie lub zaprzestanie innych działań. Decyzje w tych sprawach podlegają natychmiastowemu wykonaniu.

W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że dany produkt stwarza zagrożenie życia lub zdrowia ludzi, właściwy państwowy inspektor sanitarny wstrzymuje, w drodze decyzji, jego wytwarzanie lub wprowadzanie do obrotu lub nakazuje wycofanie produktu z obrotu na czas niezbędny do przeprowadzenia oceny i badań jego bezpieczeństwa, nie dłuższy jednak niż 18 miesięcy.

Państwowemu inspektorowi sanitarnemu przysługuje prawo zgłoszenia sprzeciwu przeciwko uruchomieniu wybudowanego lub przebudowanego zakładu pracy lub innego obiektu budowlanego, wprowadzeniu nowych technologii lub zmian w technologii, dopuszczeniu do obrotu materiałów stosowanych w budownictwie lub innych wyrobów mogących mieć wpływ na zdrowie ludzi – jeżeli w toku wykonywanych czynności stwierdzi, że z powodu nieuwzględnienia wymagań higienicznych i zdrowotnych określonych w obowiązujących przepisach mogłoby nastąpić zagrożenie życia lub zdrowia ludzi. Zgłoszenie sprzeciwu wstrzymuje dalsze działania w sprawach do czasu wydania decyzji przez państwowego inspektora sanitarnego wyższego stopnia.

Zalecenia pokontrolne oraz inne dane wynikające z czynności kontrolnych są wpisywane przez upoważnionych pracowników właściwego państwowego inspektora sanitarnego do książki kontroli prowadzonej na podstawie przepisów ustawy Prawo przedsiębiorców.

Koszty badań laboratoryjnych

Za badania laboratoryjne oraz inne czynności wykonywane przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w związku ze sprawowaniem bieżącego i zapobiegawczego nadzoru sanitarnego pobiera się opłaty w wysokości kosztów ich wykonania.

4. Korekta rozliczeń przed zapowiedzianą kontrolą podatkową

Nasza firma odebrała zawiadomienie ZAW-K o zamiarze przeprowadzenia przez urząd skarbowy kontroli podatkowej w zakresie VAT. Przed jej wszczęciem chcemy złożyć korektę jednego z plików JPK_V7M mającego być objętym weryfikacją i uregulować powstałą w związku z korektą zaległość podatkową. Jak należy naliczyć odsetki za zwłokę?

Odsetki za zwłokę od zaległości w VAT ujawnionej w wyniku korekty dokonanej po otrzymaniu zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli podatkowej nalicza się według stawki podstawowej lub podwyższonej.

Urząd skarbowy uprzedza o zamiarze przeprowadzenia kontroli podatkowej poprzez doręczenie zawiadomienia ZAW-K. Otrzymanie zawiadomienia nie oznacza zakazu poprawienia rozliczeń mających podlegać sprawdzeniu. Uprawnienie do skorygowania deklaracji podatkowych (w tym składanych w ramach JPK_V7M/JPK_V7K) jest zawieszona w czasie kontroli podatkowej – w zakresie nią objętym. Takie ograniczenie wynika z art. 81b § 1 pkt 1 Ordynacji podatkowej. Korekty rozliczeń, w zakresie określonym w zawiadomieniu o zamiarze przeprowadzenia kontroli podatkowej, wolno złożyć do czasu wszczęcia tej kontroli podatkowej.

Wszczęcie kontroli podatkowej następuje przez doręczenie podatnikowi upoważnienia do jej przeprowadzenia oraz okazanie przez kontrolujących legitymacji służbowych. Jeżeli kontrolowanym jest osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, czynności te wykonuje się wobec członka zarządu, wspólnika albo innej osoby upoważnionej do reprezentowania lub prowadzenia spraw kontrolowanego. W przypadku gdy kontrola dotyczy zakładu podmiotu zagranicznego, doręcza się upoważnienie oraz okazuje legitymacje służbowe osobie faktycznie kierującej, nadzorującej lub reprezentującej działalność prowadzoną na terytorium Polski.

Konsekwencją dokonania korekty deklaracji może być ujawnienie zaległości podatkowej. Wiąże się to z obciążeniami odsetkowymi. Odsetki za zwłokę od zaległości w VAT ujawnionej w wyniku zło-

żenia korekty po doręczeniu zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli podatkowej nalicza się według stawki podstawowej albo podwyższonej (wynoszącej 150% stawki podstawowej). Odsetki podwyższone stosuje się, gdy kwota zniżenia zobowiązania podatkowego, zawyżenia nadpłaty lub zwrotu podatku przekracza 25% kwoty należnej i jest wyższa niż 5-krotna wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w dniu następującym po dniu upływu terminu płatności zobowiązania lub terminu zwrotu. Jeżeli nie jest spełniony ten warunek, uiszcza się odsetki podstawowe. Nie nalicza się odsetek podatkowych nieprzekraczających 8,70 zł.

Dla Prenumeratorów GOFIN

Kalkulator odsetek od zaległości podatkowych dostępny w serwisie www.kalkulatory.gofin.pl

5. Sposób wszczęcia kontroli podatkowej

W ostatnim półroczu złożyłem kilka korekt rozliczeń VAT (JPK_V7M). Obawiam się wszczęcia w związku z tym przez urząd skarbowy kontroli podatkowej. Czy zostaną o niej uprzedzony?

Urząd skarbowy podejmuje kontrolę podatkową z urzędu i, co do zasady, uprzedza o zamiarze jej wszczęcia poprzez doręczenie zawiadomienia ZAW-K. Zawiera ono m.in. dane kontrolowanego, zakres kontroli, rodzaj sprawdzanego podatku, okres objęty weryfikacją, pouczenie o prawie złożenia korekty deklaracji.

Kontrola podatkowa może zacząć się nie wcześniej niż po upływie 7 dni i nie później niż przed upływem 30 dni od dnia doręczenia podatnikowi zawi-

domienia ZAW-K. Dopuszczalne jest przystąpienie do niej przed upływem 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia. Wymaga to jednak – pisemnej albo ustnej – zgody lub wniosku podatnika. Jeżeli kontrola podatkowa nie zostanie podjęta przed upływem 30 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, jej wszczęcie jest możliwe po wystosowaniu ponownego zawiadomienia. Urząd skarbowy nie ma obowiązku uprzedzić podatnika o zamiarze weryfikacji rozliczeń podatkowych w przypadkach wy-

mienionych w art. 282c § 1 Ordynacji podatkowej (patrz tabela).

Wszczęcie kontroli podatkowej następuje zasadniczo przez doręczenie podatnikowi lub uprawnionej osobie upoważnienia do przeprowadzenia kontroli oraz okazanie przez kontrolujących legitymacji służbowych. Urzędnikom wolno wyjątkowo wszcząć kontrolę podatkową po okazaniu jedynie legitymacji służbowych. Taką możliwość dopuszcza art. 284a § 1 Ordynacji podatkowej. Podstawą podjęcia pilnej kontroli podatkowej jest przeciwdziałanie dokonaniu przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego lub zabezpieczenie dowodów ich popełnienia. W razie nieobecności kontrolowanego, reprezentanta kontrolowanego lub pełnomocnika, kontrola podatkowa może być wszczęta po okazaniu legitymacji służbowej pracownikowi kontrolowanego lub w obecności przywołanego świadka, którym powinien być funkcjonariusz publiczny, niebędący jednak pracownikiem organu przeprowadzającego kontrolę. Chodzi o takiego pracownika kontrolowanego, który może być uznany za osobę czynną w lokalu przedsiębiorstwa przeznaczonym do obsługi publiczności, w rozumieniu art. 97 Kodeksu cywilnego. W razie wątpliwości uważa się ją za umocowaną do realizowania czynności prawnych, które zazwyczaj bywają dokonywane z osobami korzystającymi z usług tego przedsiębiorstwa, np. do zawierania transakcji, realizacji zamówień, przyjmowania zapłaty. W razie wszczęcia kontroli podatkowej w trybie pilnym („na legitymację”) upoważnienie do jej przeprowadzenia musi być doręczone podatnikowi lub uprawnionej osobie w terminie 3 dni roboczych od dnia wszczęcia kontroli.

Przesłanki wszczęcia niezapowiedzianej kontroli podatkowej	
przedmiotowe	podmiotowe
1) kontrola dotyczy zasadności zwrotu różnicy podatku lub zwrotu podatku naliczonego w rozumieniu przepisów o VAT,	1) organ podatkowy posiada informację, że kontrolowany został prawomocnie skazany w Polsce za popełnienie przestępstwa skarbowego, przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, przestępstwa z ustawy o rachunkowości lub wykroczenia polegającego na utrudnianiu kontroli (w przypadku osoby prawnej ten warunek odnosi się do każdego członka zarządu lub osoby zarządzającej, a w przypadku spółek niemających osobowości prawnej – do każdego wspólnika),
2) kontrola ma być wszczęta na żądanie organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe,	2) organ podatkowy ma informację, że kontrolowany jest zobowiązany w postępowaniu egzekucyjnym w administracji,
3) kontrola dotyczy opodatkowania przychodów niezajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych,	3) organ podatkowy posiada informację, że kontrolowany nie ma miejsca zamieszkania lub adresu siedziby albo doręczanie pism na podane adresy było bezskuteczne lub utrudnione
4) kontrola dotyczy niezgłoszonej do opodatkowania działalności gospodarczej,	
5) kontrola ma być podjęta w oparciu o informacje uzyskane na podstawie przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu,	
6) kontrola zostaje wszczęta w trybie pilnym („na legitymację”),	
7) kontrola ma charakter doraźny i dotyczy ewidencjonowania obrotu za pomocą kasy rejestrującej, użytkowania kasy rejestrującej lub sporządzania spisu z natury,	
8) kontrola dotyczy podatku od wydobycia niektórych kopaliny,	
9) kontrola ma charakter doraźny i dotyczy sprawdzenia zachowania warunków zawieszenia działalności gospodarczej,	
10) kontrola dotyczy zasadności zwrotu podatku w rozumieniu przepisów rozdziału 7b ustawy o pdof (Dz. U. z 2022 r. poz. 2647 ze zm.) oraz rozdziału 6a ustawy o pdop (Dz. U. z 2023 r. poz. 2805)	

6. Skutki niewniesienia zastrzeżeń do protokołu kontroli

Miałem w firmie kontrolę podatkową, która dotyczyła prawidłowości rozliczenia VAT za poszczególne miesiące 2022 r. Urzędnicy stwierdzili nieprawidłowości. Nie zgadzam się ze wszystkimi ustaleniami, ale nie wniosłem zastrzeżeń do protokołu kontroli. Czy muszę złożyć korekty rozliczeń uznanych przez kontrolujących za błędne?

NIE. Niewniesienie zastrzeżeń do protokołu kontroli podatkowej nie obliguje do dokonania korekty weryfikowanych rozliczeń.

Kontrola podatkowa przeprowadzona przez urząd skarbowy kończy się protokołem. Zawiera on m.in. opis dokonanych ustaleń faktycznych, dokumentację dotyczącą przeprowadzonych dowodów, ocenę prawną sprawy. Podatnik, który nie zgadza się z ustaleniami zawartymi w protokole, może przedstawić swoje zastrzeżenia lub wyjaśnienia. Powinien równocześnie wskazać stosowne wnioski dowodowe. Zastrzeżenia lub wyjaśnienia należy złożyć w terminie 14 dni od dnia doręczenia protokołu kontroli. Kontrolujący mają 14 dni od dnia otrzymania uwag na zawiadomienie podatnika o sposobie ich załatwienia z podaniem uzasadnienia faktycznego i prawnego.

Uznaje się, że jeżeli podatnik nie złoży zastrzeżeń lub wyjaśnień do protokołu w terminie, to nie kwestionuje ustaleń kontroli podatkowej. Wynika tak z art. 291 § 3 Ordynacji podatkowej. Przepis ten ma mobilizować podatnika do szczegółowego przeanalizowania ustaleń zawartych w protokole i ustosunkowania się do tych,

z którymi się nie zgadza, aby w ten sposób wyjaśnić wszelkie wątpliwości bez konieczności podejmowania postępowania podatkowego. Niewniesienie w terminie zastrzeżeń lub wyjaśnień do protokołu kontroli nie obliguje jednak do skorygowania rozliczeń uznanych przez kontrolujących za błędne. Podatnik ma prawo – a nie obowiązek – dokonać pokontrolnej korekty deklaracji (części deklaracyjnej JPK_V7M/JPK_V7K). Trzeba jednak liczyć się ze wszczęciem postępowania podatkowego. Jest ono podejmowane, gdy kontrola podatkowa wykaże nieprawidłowości w zakresie wywiązywania się przez podatnika z obowiązków wynikających z przepisów podatkowych, a uchybienia te nie zostaną w całości usunięte poprzez złożenie deklaracji lub korekt deklaracji. Dokumenty zgromadzone w toku kontroli stanowią dowód w postępowaniu podatkowym. Podatnik ma natomiast prawo składać wnioski o przeprowadzenie dowodów i wypowiadać się na temat materiału dowodowego. Uprawnienia te przysługują mu niezależnie od tego, czy zgłosił zastrzeżenia lub wyjaśnienia do protokołu kontroli podatkowej, czy tego nie zrobił.

7. Rozwiązanie spółki cywilnej w trakcie kontroli podatkowej

Urząd skarbowy prowadzi wobec spółki cywilnej kontrolę podatkową w zakresie VAT. Wspólnicy zamierzają przed jej zakończeniem zlikwidować spółkę cywilną. Czy w razie likwidacji spółki kontrola podatkowa zostanie umorzona?

Jeżeli spółka cywilna zostanie rozwiązana w trakcie kontroli podatkowej dotyczącej jej rozliczeń, kontrola podatkowa będzie kontynuowana z udziałem byłych wspólników.

Spółka cywilna nie jest w obrocie cywilnoprawnym odrębnym podmiotem prawa, lecz umową, ale na gruncie prawa podatkowego może występować jako samodzielny podmiot, np. być podatnikiem VAT. W sprawach, w których ma ona podmiotowość podatkową, posiada w razie wszczęcia kontroli podatkowej status kontrolowanego.

Rozwiązanie spółki cywilnej w czasie trwania kontroli podatkowej nie uniemożliwia jej dokończenia. Jest ona prowadzona wobec byłych wspólników. Kontrolę podatkową prowadzi organ podatkowy, który ją wszczął. Stanowi tak art. 284aa Ordynacji podatkowej.

Rozwiązanie spółki cywilnej nie powoduje również wygaśnięcia jej zobowiązań podatkowych. Odpowiadają za nie wspólnicy – jako osoby trzecie – na zasadach określonych w art. 115 Ordynacji podatkowej. Urząd skarbowy może żądać od byłych wspólników uregulowania zaległości podatkowych z tytułu zobowiązań, których termin płatności upływał w czasie, gdy byli wspólnikami.

Odpowiadają także za powstałe w tym okresie zaległości wskazane w art. 52 oraz art. 52a Ordynacji podatkowej, np. nienależnie otrzymane przez spółkę cywilną zwroty VAT. Za zobowiązania podatkowe powstałe na podstawie odrębnych przepisów po rozwiązaniu spółki, za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań, których termin płatności upływał po rozwiązaniu spółki, oraz za zaległości wymienione w art. 52 oraz art. 52a Ordynacji podatkowej powstałe po rozwiązaniu spółki, odpowiadają osoby będące wspólnikami w momencie rozwiązania spółki.

Urząd skarbowy orzeka o odpowiedzialności wspólników w formie decyzji. Nie muszą być przy tym wcześniej wydane decyzje wskazane w art. 108 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej. Chodzi o decyzje: określającą wysokość zobowiązania podatkowego, określającą wysokość zaległości wskazanych w art. 52 oraz art. 52a Ordynacji podatkowej, dotyczącą kwoty należnych odsetek za zwłokę, w kwestii zwrotu zaliczki naliczonego podatku VAT lub o odpowiedzialności płatnika podatku. Rozstrzygnięcie w tych wymienionych sprawach następuje w decyzji orzekającej o odpowiedzialności wspólników za zaległości podatkowe spółki cywilnej.

8. Kontrola z ZUS

Kontrolę wykonywania zadań i obowiązków w zakresie ubezpieczeń społecznych przez płatników składek przeprowadzają inspektorzy kontroli ZUS (art. 86 i nast. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych – Dz. U. z 2023 r. poz. 1230 ze zm., zwanej ustawą systemową). Szczegółowe zasady i tryb przeprowadzania kontroli płatników składek określa rozporządzenie Rady Ministrów wydane w tej sprawie (Dz. U. z 1998 r. nr 164, poz. 1165).

Kontrolę płatników składek zobowiązanych do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, z wyłączeniem płatników zobowiązanych do opłacania składek wyłącznie na własne ubezpieczenie, ZUS przeprowadza z częstotliwością umożliwiającą dochodzenie należności z tytułu składek i wypłacanych świadczeń. W uzasadnionych przypadkach kontrole te mogą być przeprowadzane w krótszych odstępach czasu.

Kontrolę płatników składek zobowiązanych do opłacania składek wyłącznie na własne ubezpieczenia są przeprowadzane w uzasadnionych przypadkach.

Generalnie każdy więc płatnik składek może zostać poddany kontroli ZUS. Organ rentowy jest bowiem uprawniony do sprawdzenia, czy i jak płatnicy składek wykonują nałożone na nich zadania i obowiązki w zakresie ubezpieczeń społecznych. Taka kontrola polega przede wszystkim na weryfikacji dokumentacji związanej ze zgłoszeniem do ubezpieczeń oraz naliczaniem składek ubezpieczeniowych za zatrudnione przez płatnika osoby. Jeśli płatnik będzie znał swoje prawa i obowiązki (patrz tabela) oraz odpowiednio przygotowuje się do kontroli, to wówczas wizyta w firmie inspektorów ZUS z pewnością będzie miała sprawny przebieg.

Do kontroli płatnika składek będącego przedsiębiorcą stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców.

Co ZUS może sprawdzać?

ZUS ma prawo kontrolować wszelkie obowiązki związane z ubezpieczeniami społecznymi. Katalog przedmiotu kontroli jest zawarty w art. 86 ust. 2 ustawy systemowej. Nie jest on jednak katalogiem zamkniętym. W szczególności należy się przygotować, że organ rentowy będzie kontrolował:

- 1) zgłaszanie do ubezpieczeń społecznych,
- 2) prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i opłacania składek oraz innych wpłat, do

których pobierania zobowiązany jest ZUS,

- 3) ustalanie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i wypłacanie tych świadczeń oraz dokonywanie rozliczeń z tego tytułu,
- 4) prawidłowość i terminowość opracowywania wniosków o świadczenia emerytalne i rentowe,
- 5) wystawianie zaświadczeń lub zgłaszanie danych dla celów ubezpieczeń społecznych.

W trakcie kontroli przeprowadzanej u płatników zalegających z opłatą należności z tytułu składek kontrolujący może również dokonać oględzin składników majątku.

Kontrola przeprowadzona przez ZUS ma na celu wykrycie nieprawidłowości popełnionych przez płatnika składek oraz umożliwienie mu ich usunięcia.

Trzeba dodać, że nie warto unikać wizyty inspektora z ZUS, ponieważ nieobecność płatnika nie jest przeciwwskazaniem do rozpoczęcia kontroli. W takim bowiem przypadku inspektor może ją rozpocząć po okazaniu niezbędnych dokumentów (tj. legitymacji służbowej oraz upoważnienia do przeprowadzenia kontroli) osobie upoważnionej do reprezentowania lub prowadzenia spraw płatnika składek. Z czynności tych sporządza się protokół i doręcza niezwłocznie płatnikowi składek.

Przygotowanie dokumentów

W trakcie przeprowadzania kontroli inspektor kontroli ZUS ma prawo badać wszelkie księgi, dokumenty finansowo-księgowo i osobowe oraz inne nośniki informacji związane z zakresem kontroli. Pracownik ZUS może więc poprosić np. o regulamin wynagrodzenia lub układ zbiorowy pracy, jeśli z tych właśnie dokumentów wynikają wypłaty określonych składników wynagrodzenia zatrudnionych osób, które stanowią (bądź nie) podstawę do naliczenia składek ubezpieczeniowych.

Badając natomiast dane dotyczące zgłoszenia do ubezpieczeń osoby prowadzącej pozarolniczą działalność, inspektor kontroli może zażądać wszelkich dokumentów potwierdzających jej prowadzenie, np. dokumentację podatkową, faktury itp.

Mniejsze firmy zwykle nie prowadzą samodzielnie spraw związanych ze zgłaszaniem do ubezpieczeń i rozliczaniem składek ubezpieczeniowych i czynności te zlecają wyspecjalizowanym do tego jednostkom, np. biurom rachunkowym, które przechodzą

wszystkie dokumenty z tym związane. Może się więc zdarzyć, że płatnik nie posiada niektórych dokumentów lub innych nośników informacji objętych zakresem przeprowadzanej kontroli. W takim przypadku, dowiadując się o tym, że ZUS będzie w firmie przeprowadzał kontrolę, trzeba wcześniej poprosić biuro rachunkowe o ich skompletowanie i udostępnienie.

Odmowa udzielania wyjaśnień przez płatnika jest traktowana jako utrudnianie kontroli i podlega karze grzywny do 5.000 zł.

Tłumaczenie z języka obcego

Firmy współpracujące z zagranicznymi kontrahentami lub zatrudniające cudzoziemców z pewnością posiadają dokumenty sporządzone w języku obcym. Jeżeli inspektor kontroli zażąda udostępnienia takich dokumentów, które mają związek z przedmiotem kontroli, płatnik musi mu przedstawić ich tłumaczenie na język polski. Na kontrolowanym płatniku spoczywa bowiem ciężar tłumaczenia dokumentacji sporządzonej w języku obcym. Wprawdzie nie trzeba dokonywać tłumaczeń z wyprzedzeniem, jednak warto przygotować się na taką ewentualność. Można zatem już wcześniej skompletować dokumenty, które będą wymagały przekładu.

Należy pamiętać, że tłumaczenia z języka obcego na język polski powinien dokonać tłumacz przysięgły. Wiąże się to z kosztami, które ponosi płatnik. Jak stanowi bowiem art. 88 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy systemowej, czynności tych płatnik jest obowiązany dokonać nieodpłatnie.

Miejsce dla kontrolującego

Zgodnie z art. 88 ust. 1 pkt 3 ustawy systemowej płatnik powinien zapewnić osobie kontrolującej niezbędne warunki do przeprowadzenia czynności kontrolnych. Nie wystarczy jednak przeznaczyć do tego wyłącznie miejsca, w którym będzie pracował inspektor, np. biurko i krzesło. Może to być osobne pomieszczenie lub wydzielone miejsce. Należy w nim jednak stworzyć odpowiednie warunki pracy dla kontrolującego. Oprócz tego osobie kontrolującej trzeba udostępnić środki łączności (oprócz środków transportowych) oraz inne środki techniczne, którymi dysponuje płatnik składek, a które są niezbędne do wykonania czynności kontrolnych.

Generalnie czynności kontrolne są prowadzone w siedzibie płatnika składek oraz w miejscach prowadzenia przez niego działalności (niekiedy również w miejscu prowadzenia działalności przez osoby trzecie w związku z powierzeniem tym osobom niektórych czynności na podstawie odrębnych umów). Inspektor kontroli jest uprawniony do wstępu i poruszania się po terenie siedziby płatnika składek oraz miejsc prowadzenia przez niego działalności, na podstawie legitymacji służbowej oraz upoważnienia do przeprowadzenia kontroli. Nie musi więc uzyskiwać przepustki, aby wejść na teren firmy. Nie podlega też rewizji osobistej przewidzianej w wewnętrznym regulaminie określonym przez płatnika. Należy jednak zaznaczyć, że

Dokumenty potwierdzające świadczenie pracy:

- listy obecności,
- odcinki płacowe,
- potwierdzenie odbycia przez pracownika wstępnych lub okresowych badań lekarskich,
- wystawione przez pracodawcę druki delegacji,
- zrealizowane przez pracownika zadania służbowe (potwierdzone przez pracodawcę),
- dokumenty opracowywane przez pracownika (np. pisma do kontrahentów czy urzędów, faktury, sporządzone analizy),
- ewentualne zeznania świadków.

inspektor kontroli podlega przepisom bhp obowiązującym na terenie, gdzie wykonuje czynności kontrolne. Płatnik ma więc pełne prawo wymagać od niego, aby na terenie firmy – jeśli jest to konieczne – poruszał się np. w stroju ochronnym lub kasku.

W razie niezapewnienia przez płatnika składek odpowiednich warunków do przeprowadzenia czynności kontrolnych, kontrola może zostać przeprowadzona w jednostce terenowej ZUS. Wówczas płatnik składek jest obowiązany, na żądanie inspektora kontroli, wydać określone przez niego dokumenty wymienione na czas niezbędny do przeprowadzenia czynności kontrolnych, nie dłuższy jednak niż 3 tygodnie. Z wydania dokumentów sporządza się protokół, który podpisuje również płatnik składek. W takim jednak przypadku ZUS zapewnia płatnikowi, na jego żądanie, dostęp do wydanych dokumentów.

Udzielanie wyjaśnień

Może się zdarzyć, że badane przez inspektora dokumenty nie wyjaśniają wszystkich okoliczności mających znaczenie dla postępowania kontrolnego. W takim przypadku inspektor ZUS ma prawo żądać udzielenia informacji nie tylko przez płatnika składek, ale również przez osoby ubezpieczone. Osoba kontrolująca może bowiem przesłuchiwać świadków, a także – jeśli nie ma innych środków dowodowych (lub po ich wyczerpaniu), a pozostały jeszcze niewyjaśnione okoliczności mające znaczenie dla postępowania kontrolnego – płatnika składek i ubezpieczonych.

Protokół kontroli

Przebieg kontroli ZUS jest dokumentowany w protokole. Sporządza się go w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach. Jeden z nich doręcza się kontrolowanemu płatnikowi składek (albo osobie upoważnionej do reprezentowania lub prowadzenia jego spraw). Zmiany protokołu kontroli dokonuje się przez wydanie aneksu do protokołu kontroli.

Od protokołu nie można się odwołać. Nie oznacza to jednak, że płatnik musi zgodzić się z zawartymi w nim ustaleniami, bez względu na swój pogląd. Jeżeli kontrolowany płatnik ma odmienne zdanie od zawartych w protokole ustaleń inspektora kontroli, może wnieść pisemne zastrzeżenia. Wówczas powinien równocześnie wskazać lub załączyć stosowne środki dowodowe.

Z wniesieniem zastrzeżeń do protokołu nie należy jednak zwlekać. Płatnik ma na to 14 dni, licząc od daty otrzymania protokołu kontroli (lub aneksu do protokołu kontroli). Inspektor kontroli ma

wówczas obowiązek rozpatrzyć zgłoszone zastrzeżenia i w razie potrzeby podjąć dodatkowe czynności kontrolne. O sposobie rozpatrzenia zastrzeżeń wniesionych przez kontrolowany podmiot informuje się go na piśmie.

Kontrola umowy o pracę i pracowniczego ubezpieczenia

ZUS może kontrolować m.in. wypełnianie przez płatnika składek obowiązków związanych z ubezpieczeniami społecznymi. Organ rentowy może więc kontrolować wszelkie obowiązki związane z ubezpieczeniami społecznymi, w tym również zbadać ważność umowy o pracę w celu stwierdzenia objęcia ubezpieczeniami społecznymi pracowników. Tytułem do ubezpieczeń społecznych, który m.in. uprawnia do pobierania ewentualnych świadczeń (np. chorobowych), nie jest bowiem samo istnienie umowy o pracę, ale rzeczywiste pozostawanie w stosunku pracy. Nie można więc mówić o zatrudnieniu, jeśli umowa o pracę będzie zawarta dla pozorów, a za taką zostanie uznana wtedy, gdy przy składaniu oświadczeń woli obie strony mają świadomość, że osoba określona w umowie jako pracownik nie będzie świadczyć pracy, zaś podmiot określony jako pracodawca – nie będzie z tej pracy korzystał. Mówiąc krótko, pozorną taką umowę o pracę polega na stworzeniu okoliczności, które mają na celu zmylenie osób trzecich, w tym przypadku – ZUS.

Najczęściej kontrole takich umów mają miejsce wtedy, gdy krótko po zatrudnieniu i zgłoszeniu do ubezpieczenia w ZUS zatrudniona osoba zaczyna korzystać ze zwolnienia lekarskiego i ubiegać się o świadczenia chorobowe. W takich bowiem przypadkach najczęściej dochodzi do wyłudzeń świadczeń. ZUS zwykle kontroluje fakt zawarcia umowy o pracę w razie zatrudnienia przez właściciela firmy członków jego rodziny, np. gdy ojciec czy matka zatrudnia córkę będącą w ciąży.

Jeśli przed zachorowaniem pracownica faktycznie wykonywała pracę w kontrolowanej firmie na podstawie zawartej umowy o pracę i fakt ten potwierdzają dokumenty znajdujące się w zakładzie pracy (patrz ramka), to wówczas organ rentowy nie ma podstaw, aby zakwestionować taką umowę i wyłączyć pracownicę z ubezpieczeń. W sytuacji jednak, gdy ZUS wyda decyzję wyłączającą pracownicę z ubezpieczeń społecznych, a pracownica lub kontrolowana firma nie będzie się zgadzała z takim rozstrzygnięciem, można się od niej odwołać. Odwołanie od decyzji składa się na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego.

Obowiązki i prawa kontrolowanego płatnika składek

Obowiązki	Prawa
– udostępnienie kontrolującemu wszelkich ksiąg, dokumentów i innych nośników informacji związanych z zakresem kontroli, – przedstawienie przekładu na język polski dokumentacji sporządzonej w języku obcym, – udostępnienie do oględzin składników majątku (jeśli płatnik ma zaległości składowe), – udzielanie wyjaśnień osobie kontrolującej, – zapewnienie osobie kontrolującej niezbędnych warunków do przeprowadzenia czynności kontrolnych, m.in. środków łączności (z wyjątkiem środków transportowych), – sporządzenie i wydanie kontrolującemu kopii określonych przez niego dokumentów związanych z zakresem kontroli.	– uczestniczenie przy każdej czynności kontrolnej, – dostęp do dokumentacji wydanej kontrolującemu (gdy kontrola jest prowadzona poza siedzibą płatnika, np. w jednostce ZUS), – wniesienie pisemnych zastrzeżeń do protokołu kontroli.